

گزارشی از همایش ملی میزان حکمت در تهران بزرگداشت صدمین سالگرد تولد علامه طباطبایی

اشاره:

همایش ملی میزان حکمت در یکصدمین سال تولد علامه طباطبایی روز چهارشنبه ۴ دی ماه در مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما با حضور پژوهشگران و اندیشمندان داخلی و خارجی برگزار شد. آنچه در ادامه می‌خوانید گزارش‌هایی از این همایش است.

گستره دانش علامه از او شخصیتی یگانه ساخته است

علی لاریجانی رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در افتتاحیه همایش ملی میزان حکمت در سخنانی با اشاره به جایگاه ارزشمند و والای اندیشمندان در کلام امام علی(ع)، در خصوص برگزاری این همایش گفت: «صدا و سیما به دو دلیل عمده به برگزاری این بزرگداشت اشتیاق داشت و آن را از

وظایف خود می‌دانست، یکی از آنها این بود که براساس سخنان مقام معظم رهبری، پاسداشت و تجلیل از بزرگان در کشور به فرهنگ تبدیل شود».

وی افزود: «صدا و سیما برای تحقق این امر مهم رسالت سنگینی را احساس می‌کند که کارهایی از قبیل همایش چهره‌های ماندگار با این هدف انجام می‌شوند».

رئیس سازمان صدا و سیما تصریح کرد: «کنگره بزرگداشت صدمین سال تولد علامه طباطبایی که به تعبیر شهید مطهری، مردم صد سال دیگر منزلت وی را درمی‌یابند نیز نمونه دیگری از این کارهای رسانه‌ای است، چرا که گسترش دانش او در حوزه‌های مختلف فقه، اصول، فلسفه، عرفان، نجوم، ریاضی و سلوک عرفانی از او شخصیت بسیار بزرگی ساخته است».

لاریجانی درباره علامه گفت: «او برخلاف بسیاری که معتقد بودند دانش پژوهان دینی ابتدا باید بر اخبار و روایات آگاه شوند و بعد به فلسفه روی بیاورند، معتقد بود بدون خواندن فلسفه و منطق و کسب رشد عقلی، نمی‌توان در دریای عظیم روایات وارد شد».

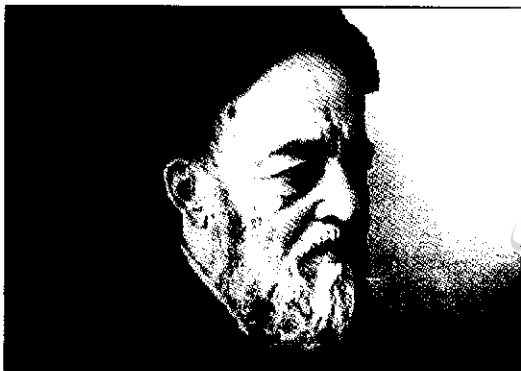
وی علامه طباطبایی را به خاطر قدرت قوی استدلال و تسلط در علوم مختلف به همراه حسن خلق و تواضع، شخصیتی یگانه توصیف کرد و سپس به ارائه مقاله‌ای با عنوان «بررسی تحقیقی تطبیقی در برهان انتولوژی آنسلم، دکارت، لایب نیتز، هگل، ملاصدرا و علامه طباطبایی پرداخت».

او در مقاله خود عنوان کرد: «تأمل در حقیقت و ذات خداوند، واسطه‌العقد فیلسوفان و متألهان مغرب زمین و اسلامی است و هر کوششی در فلسفه توأم با جست‌وجو برای یافتن متقن‌ترین دلایل در اثبات وجود واجب

علامه بسیار بر گردن ما حق دارد، که نه فقط المیزان را بخوانیم بلکه آن را به همه زبان‌های زنده دنیا ترجمه کنیم».

تفسیر علامه پاسخگوی پرسش‌های نسل امروز است
 آیت‌الله سیدحسن مصطفوی، استاد فلسفه دانشکده الهیات دانشگاه تهران نیز در همایش ملی یکصدمین سال تولد علامه طباطبایی گفت: «تاکنون روی افکار بدیع فلسفی و نظریات خاص تفسیری علامه طباطبایی به درستی کار نشده است، در صورتی که باید مؤسسه‌ای برای بررسی اندیشه‌های او به وجود آید و آثارش را به زبان‌های گوناگون ترجمه کنند».

مصطفوی با قدردانی از سازمان صدا و سیما به خاطر برگزاری این همایش گفت: «جای تأسف است حوزه علمیه قم - که علامه حق بزرگی بر آن دارد - تا به حال چنین بزرگداشتی برای این شخصیت برگزار نکرده است. او که فراتر از یک شخص و متعلق به تمام جهان اسلام است».

وی علامه را شخصیتی توصیف کرد که دقت نظر و احاطه بر حکمت صدرانی به همراه مکارم اخلاق و صفای ذهن و احاطه قلب به انوار ملکوتی فیض و شهود عرفانی در وجودش مجتمع شده است. وی افزود: «جای تعجب نیست که از روح بلند و نفس زکیه او، تفسیری وزین و ژرف به ظهور برسد و بتواند به شایستگی پاسخگوی بسیاری از پرسش‌های عصر حاضر باشد».

این استاد فلسفه سپس در مقاله‌ای با عنوان «بحثی پیرامون شخصیت فکری علامه در دو بعد تفسیر و

است».

لاریجانی در این پژوهش که به جست‌وجوی هماندها و تفاوت‌های آرای این فیلسوفان در مسئله برهان وجودی می‌پرداخت تصریح کرد: «علامه طباطبایی با ابتنا بر اصل برهان، معتقد است مقدمات مطروحه توسط ملاصدرا شامل اصل عینی و حقیقی بودن وجود، بسیط و واحد بودن وجود، تشکیکی بودن وجود و ذمرا تب بودن آن غیرضروری بوده و معتقد است که برهان وجودی از هر مقوله‌ای حتی از اثبات اصیل بودن وجود بی‌نیاز است».

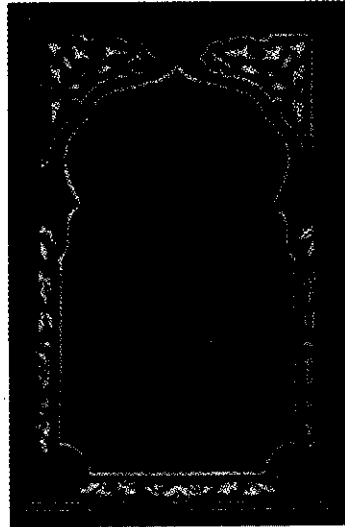
المیزان تفسیری عقلانی بر پایه ایمان است
 در ادامه این همایش، دکتر عبدالعزیز ساشادینا، استاد اسلام‌شناسی دانشگاه ویرجینیای آمریکا، در سخنانی با اشاره به کنفرانسی که در کانادا برگزار شده بود گفت: «این کنفرانس در مورد مظلوم‌ترین شخص یا پدیده در واقع ۱۱ سپتامبر بحث می‌کرد و ما معتقد بودیم که قرآن مجید در این حادثه بیش از همه چیز مورد ستم و تهمت واقع شده است. اما از نشانه‌های حقانیت این کتاب آسمانی همین بس که گرایش به این کتاب آسمانی پس از آن حادثه دلخراش بسیار افزایش یافته است».

وی آن‌گاه با بیان این مطلب که علامه طباطبایی به قرآن به‌عنوان یک کتاب زنده توجه می‌کند، اظهار داشت: «یکی از مسائل مهم در معرفت‌شناسی کتاب‌های آسمانی این است که آیا می‌توان پدیده‌های فراطبیعی را از راه علمی تحلیل کرد و المیزان نیز کوششی بر این است که چگونه می‌توان تفسیری عقلانی بر پایه ایمان انجام داد».

ساشادینا، المیزان را میزانی بین عقل و نقل توصیف کرد و گفت: «این کتاب به تعبیر شهیدمطهری، تفسیر شعبة نیست بلکه یک دایرةالمعارف است؛ به گونه‌ای که وقتی المیزان داریم، یعنی تبیان، مجمع‌البیان و همه تفاسیر دیگر را هم داریم. ما به تفسیر احتیاج داریم و از راه علامه می‌توانیم آن را به جهان امروز ارائه کنیم».

این اسلام‌شناس تصریح کرد: «علامه طباطبایی اثبات می‌کند که باید قبول کرد که قرآن وحی خداست. ما امروز به این باور احتیاج داریم و جهان امروز تشنه آن روحانیتی است که علامه، نمادی از آن به شمار می‌رود.

وی تصریح کرد: «با وجود تأکید صریح قرآن بر عقل، برخی از حکمای اسلامی به نفی اساسی‌ترین پایه فهم و علم پرداختند. برخورد با عقل‌ستیزی از فارابی و ابن‌سینا آغاز شده و در حکمت اشراق سهروردی و به‌ویژه در حکمت متعالیه صدرالمآلهین شیرازی به کمال رسیده و در دوران معاصر نیز مرحوم علامه طباطبایی بارزترین شخصیتی است که در این کار توفیق یافته است.»

اعوانی تفسیر قرآن به قرآن را از جمله ویژگی‌های تفسیر علامه طباطبایی دانست و گفت: «استناد به عترت و اهل‌بیت علیهم‌السلام به‌عنوان قرآن مجسم و شایسته‌ترین منابع تفسیر، از جمله ویژگی‌های ممتاز آن حکیم فرزانه است.»

آیت‌الله اسدالله ایمانی، استاد حوزه علمیه قم، مقاله‌ای را با عنوان «آثار ده‌گانه عمل در تفسیرالمیزان» ارائه کرد و در آن به بررسی ویژگی‌های نظامی غیر از نظام طبیعی پرداخت که به تعبیر قرآن، حاکم بر پاداش و کیفر انسان است.

وی گفت: «عمل به معنای گسترده آن، که شامل باور، گفتار و کردار می‌شود سازنده شخصیت انسان است و به نظر می‌رسد که پاداش و کیفر و سعادت و شقاوت انسان هم محکوم همان نظام طبیعی حاکم بر افعال و حرکات جسمانی اوست؛ یعنی فقط متأثر از آثار و نتایج افعال و حرکات جسمانی مثل خوردن، نوشیدن و... است درحالی که آیات مختلف قرآن از نظام دیگری که حاکم بر پاداش و کیفر انسان است، سخن می‌گوید.»

فلسفه" با تأکید بر دو مسئله فلسفی حرکت در جوهر و اتحاد عاقل و معقول به بررسی وجه تقریبی و عقلی از وجود علمی علامه طباطبایی پرداخت.

مصطفوی تصریح کرد: «علامه مسائل عرفانی و فلسفی را با تفسیر درنیامیخته و شاید همین امر سبب شده که تفسیر المیزان مطلوب علما و محققان قرار گیرد و از جایگاهی رفیع و با منزلت برخوردار باشد به نحوی که شاید هیچ‌یک از تفاسیر مفاخر از چنان جایگاه و منزلتی برخوردار نشده باشند.»

مقالات

در ادامه این همایش ۱۲ مقاله از سوی اساتید داخلی و خارجی ارائه شد. به گفته حسینی دبیر این مراسم این مقالات از میان ۸۰ مقاله رسیده به دبیرخانه همایش برگزیده شده بود.

دکتر حسین غفاری، استاد دانشگاه تهران مقاله‌ای را با نام «فلسفه اخلاق از دیدگاه علامه طباطبایی» ارائه کرد. وی در این مقاله عنوان کرد: «توجیه کیفیت ارتباط میان حکمت نظری و همت علمی بیانگر عمده‌ترین مباحث فلسفه اخلاق است که در میان فلاسفه اسلامی این ارتباط امری مسلم و مفروض انگاشته می‌شود و حتی در سایر حوزه‌های فرهنگ و معارف اسلامی مانند مباحث کلامی، فقهی و اصولی نیز حداقل در فرهنگ شیعی بر ارتباط میان قضایای این دو حوزه تأکید می‌شود.»

غفاری گفت: «بیان کیفیت منطقی ارتباط میان این دو دسته قضایا به نحو روشن، کاری است که به حق باید آن را از ابداعات علامه طباطبایی محسوب نمود.»

وی افزود: «دیدگاه علامه طباطبایی به رغم وجود برخی شباهت‌های ظاهری، دیدگاهی طبیعت‌گرایانه نیست، بلکه با به دست دادن معیاری جامع، یک نظام کاملاً عقلانی به جهت توجیه قضایای ارزشی و اعتباری فراهم می‌آورد.»

دکتر غلامرضا اعوانی استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی نیز با ارائه مقاله خود با عنوان «ارتباط عقل و نقل در آرای علامه طباطبایی» گفت: «مسئله ارتباط عقل و نقل و یا عقل و دین و یا عقل و وحی و یا فلسفه و دین، یکی از مهم‌ترین مسائل تفکر دینی در جهان اسلام است اما این مسئله فقط منحصر به عالم اسلام نیست بلکه از مسائل مشترک میان ادیان ابراهیمی است.»

حجت‌الاسلام دکتر احمد احمدی نیز ضمن ارائه مقاله‌ای با نام "اخلاق نظری و عملی در آثار علامه" گفت: «هر فیلسوفی براساس هستی‌شناسی علامه، اخلاق توحیدی محض و اخلاق عملی مبتنی بر انسان‌شناسی او اخلاق خاص دینی و عرفانی به معنای دقیق عرفان شیعی خواهد بود».

دکتر کریم مجتهدی، استاد دانشگاه تهران هم مقاله‌ای را با عنوان "علامه طباطبایی از نظرگاه هنری کربن ارائه کرد و گفت: «هنری کربن، افزون بر تفسیر رساله‌های تمثیلی ابن‌سینا و جمع‌آوری و ترجمه آثار سهروردی اعم از فارسی و عربی، اذهان غربی را به اهمیت سنت‌های فکری ایرانی - اسلامی توجه داده است».

وی افزود: «علامه طباطبایی از آخرین چهره‌های درخشانی است که در طول عمر پربرکت فرهنگی و علمی خود، عملاً مسئولیت حفاظت از ارزش‌های فلسفی سنتی ما را بر عهده داشته و لحظه‌ای از فعلیت بخشیدن بدان کوتاهی نکرده است». هم‌چنین در ادامه این همایش حجت‌الاسلام صائق لاریجانی و دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی مقاله‌هایی را با موضوعات "بررسی مسئله احکام اعتباری از دیدگاه علامه طباطبایی" و "اندیشه‌های بدیع فلسفی علامه طباطبایی" ارائه کردند.

معرفی آثار برتر

همایش یک‌روزه یکصدمین سال تولد علامه سیدحسین طباطبایی فیلسوف و مفسر بزرگ قرآن کریم با معرفی آثار علمی و هنری به کار خود پایان داد.

در ابتدای مراسم افتتاحیه حسام‌الدین سراج با همراهی گروه "ارغنون" به اجرای دو قطعه موسیقی سنتی تحت نام‌های "پیرفرزانه" با شعر حافظ و "مهر خوبان" با شعر علامه طباطبایی به آهنگ سازی رامین کاکاوند پرداخت.

در ادامه، دکتر قاسم پورحسن استاد دانشگاه علوم قرآنی و دبیر انتخاب آثار، گزارشی را پیرامون نحوه انتخاب آثار ارسالی به دبیرخانه جشنواره ارائه کرد.

وی ضمن قدردانی از حمایت‌های سازمان صدا و سیما و مراکز علمی و دانشگاه‌ها در برگزاری این همایش، اظهار امیدواری کرد: «سال آینده همایش بین‌المللی برای یک شخصیت علمی بزرگ دیگر برگزار شود».

جوایز نفرات برگزیده آثار علمی و هنری توسط علی لاریجانی اهدا شد.

در بخش مقالات این همایش: حمودالعزی از کشور یمن، گلی زواره‌ای، عبدالامیر سلیمانی، عباس اقبال و نامور مطلق حایز عناوین برتر شدند.

در بخش انتخاب کتاب نیز حسین فعال عراقی به خاطر تألیف کتاب "یهود در المیزان"، استاد ربانی گلپایگانی به خاطر "شرح بدایه" و آیت‌الله سعادت‌پرور به دلیل تألیف کتاب "جمال آفتاب" به عنوان نفرات برگزیده معرفی شدند.

در بخش هنری نیز از حسن آهنگران و حسن توسلی در خطاطی و نقاشی، صدری در نقاشی و رحیم‌زاده در تهیه آلبوم عکس تقدیر شد.

هم‌چنین حسام‌الدین سراج و علیرضا افتخاری به دلیل اجرای قطعاتی به مناسبت یکصدمین سال تولد علامه طباطبایی مورد تجلیل قرار گرفتند.

...در حاشیه

○ نمایشگاهی از آثار نقاشی، خطاطی و گرافیک با موضوع علامه طباطبایی در کنار این همایش با استقبال بازدیدکنندگان روبه‌رو شد.

○ غرفه کتاب و دست‌خط‌های شخصی علامه طباطبایی به همراه وسایل شخصی وی با حضور اعضای خانواده او برپا شد.

○ پیشتر، از آیت‌الله حسن‌زاده آملی به عنوان سخنران همایش یاد می‌شد که عدم حضور وی بسیار سؤال برانگیز بود.

○ در برگزاری این همایش انجمن حکمت و فلسفه، دانشکده الهیات دانشگاه تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه علوم قرآنی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و انجمن آثار و مفاخر علمی با سازمان صدا و سیما همکاری داشته‌اند.

○ در ابتدای مراسم افتتاحیه آیاتی از سوره مبارکه مریم با تلفیقی از صدای علامه طباطبایی، عبدالباسط و گروه تلاوت قرآن رادیو قرآن با ترکیب بسیار زیبایی از نور قرائت شد. ساعد باقری که عهده‌دار اجرای این برنامه بود در قسمت‌های مختلف مراسم اشعار علامه طباطبایی را می‌خواند. هم‌چنین نماهنگ "شوق شمع" با صدای علیرضا قربانی با شعری از علامه به نمایش درآمد. □

